

Sviker samhället fosterbarnen?

I dagarna avslöjades fruktansvärda detaljer ur vår historia i och med den så kallade Vanvårdsutredningens delrapport. Vår granskning av familjehemsvården, visar att det inte än i dag finns tillräckliga rutiner för att förhindra att liknande felplaceringar och övergrepp sker i dag. Vi har visat att det finns personer i Uppsala län, dömda för vålds- och sexbrott, som har fått ta hand om samhällets mest utsatta barn. En orsak är att inga regelbundna kontroller sker av fosterhem mot bland annat polisens misstanke- och brottsregister. Vår granskning visar också att det inte finns några lagar eller regler som säger att fosterföräldrar måste kollas mot register alls.

1. Vilka deltog i arbetet?

Kina Pohjanen och Mona Wahlund vid Sveriges Radio Uppland P4

2. Var publicerades jobbet?

Sveriges Radio P4 Uppland, på webben sr.se/uppland, P3 Nyheter och SR Ekots webb

3. När publicerades/sändes bidraget?

23 november 2009 till och med 26 november 2009.

4. Hur fick du/ni ursprungsidén till projektet?

Vi fick tips från en lyssnare som funderade på vilka som får vara fosterföräldrar i ett familjehem. Via en annan källa fick vi höra talas om ett fosterhem i länet där pappan var dömd för misshandel. Samtidigt var "nätpedofilen" aktuell i vårt län. Han dömdes för att ha tvingat 60-talet flickor posera nakna på nätet och i förundersökningen framkom att han tidigare varit fosterförälder – trots att han redan då var dömd för sexbrott mot barn.

Vi frågade oss då: Vilka får bli fosterföräldrar? Hur kontrollerar kommunerna dem? Görs den här kollen regelbundet? Finns det systemfel som gjort att dessa män kunnat slinka igenom?

5. Vilka arbetsmetoder tillämpade du/ni?

Vi begärde ut domar mot de båda männen och fann att mannen som enligt uppgift var fosterpappa, mycket riktigt hade dömts för misshandel – två gånger. Kriminalvårdens personutredningar i domarna var till stor hjälp – där står om man är fosterförälder, vad man arbetar med etc.

Samtidigt ringde vi Socialstyrelsen, Länsstyrelsen och Sveriges Kommuner och Landsting för att få alla fakta om regelverket kring familjehem. Det visade sig att inga detaljerade riktlinjer finns för utredning och utvärdering av fosterhem. Nästa led blev därför en kartläggning av hur kommunerna i vårt län kontrollerar sina familjehem inför och under placering. Vi pratade med samtliga socialtjänster och det visade sig att både kraven och uppföljningen av familjehem, såg olika ut.

De två fall vi hittat – där dömda för allvarliga brott fått ha hand om barn – gjorde att vi ville se hur utbrett problemet är. Vi försökte därför på en rad sätt, från olika myndigheter, få ut listor på samtliga fosterföräldrar i länet, för att sedan kolla dem mot domstolarnas register. På så sätt ville vi även granska socialtjänsternas arbete med utredning och uppföljning av familjehemmen. Det visade sig dock omöjligt på grund av den stränga sekretessen, något som prövats i domstol.

Sekretessen gjorde det svårt att utröna om fosterpappan som dömts för misshandel – faktiskt var familjehemsförälder. Genom att få tjänstemän att använda sin meddelarfrihet så fick vi många samtal off the record och lyckades komma i kontakt med en person med insyn, som kunde hjälpa oss vidare till den kommun som varit ansvarig för vissa av placeringarna hos den familjen, liksom det vårdbolag som placerat barn där tidigare. Vi kunde ställa vårdbolaget till svars för placeringarna.

Via Internet kunde vi kartlägga de aktuella fosterhemsföräldrarna. Vi kontaktade också fosterhemmet där pappan var dömd för misshandel – under förespeglingen att vi behövde placera ett barn – för att få information om deras verksamhet. Via Skatteverket kunde vi börja kartlägga fosterbarnet som bodde där. Vi sökte också kontakt med ett fosterbarn via Facebook.

Vi gick igenom utredningar om familjehemsvården och intervjuade de ansvariga, liksom forskare inom det området. Sen följde en rad intervjuer: med fosterbarn och fosterhemsföräldrar, intresseorganisationer för både fosterbarn och fosterföräldrar, Rädda barnen, Barnombudsmannen och så givetvis – ansvariga politiker.

6. Vilka typer av källor använde du/ni?

Intervjuer on the record och samtal off the record, med tjänstemän på olika nivåer, politiker, utredare, forskare. Offentliga handlingar från rättsväsendet, Skatteverket, skolor och Länsstyrelsen. Intervjuer med fosterföräldrar och barn. Intervjuer och samtal med intresseorganisationer, som Rädda barnen, Stulen barndom, Stulen barndom Stockholm, Famljevårdens centralorganisation. Rapporter, statliga utredningar, lagtext. Facebook, forum på Internet.

7. Stötte du/ni på några problem? Vilka?

Det största problemet var den sekretesslagstiftning som är till för att skydda barnen, men som gör det mycket svårt för journalister att granska familjehem och kommunernas arbete med dem. Även Länsstyrelsen, som fram tills nu haft tillsynsansvaret för kommunernas familjehemsarbete, har vi inte kunnat granska på grund av sekretessen. I fallet med "nätpedofilen" kunde vi aldrig utröna vilken kommun/vårdbolag som placerat hos honom.

Vi var också tvungna att förhålla oss till vår genomslagskraft som media då familjehem sedan länge har ett skamfilat rykte. Granskningen vi ville rikta in oss på var det vi uppfattade som ett systemfel – och vi ville inte misstänkliggöra fosterhemmen som grupp. Vi var därför noga med att poängtera att det idag finns många bra familjehem som gör en värdefull insats för samhällets mest utsatta barn.

8. Hur lång tid tog projektet?

De första tankarna väcktes i september 2009. Det mesta arbetet gjordes innan och under publiceringen. Sammanlagt kan det ha tagit två personer ungefär tre till fyra veckor av heltidsarbete.

9. Har projektet fått några konkreta följder?

Två kommuner i vårt län har ändrat sina rutiner. De gör numer kontinuerliga utdrag från polisens brotts- och belastningsregister, något som tidigare gjordes bara inför en placering av ett barn. Även socialutskottets ordförande Kenneth Johansson (C) vill nu ta upp frågan om ett lagkrav på att kolla fosterföräldrar mot polisens belastningsregister, med regeringen. Kenneth Johansson menar att förutom att det bör vara lagkrav på registerutdrag, så bör frågan om att göra kontrollerna kontinuerligt också tas med i diskussionerna inför den nya lagen, LBU, Lagen om stöd och skydd för barn och unga, som förbereds just nu.

Vi tycker oss märka att vi väckt en fråga som politiker och tjänstemän på olika nivåer inte har reflekterat över så mycket tidigare. I våra många samtal med dem om krav på registerutdrag och att göra det kontinuerligt, så är vår känsla att flera av dem börjat se på saken ur ett annat perspektiv. Från att ha fokuserat på fosterföräldrarnas rätt till integritet till att se vikten av barnens säkerhet. Våra frågor har väckt diskussioner, tankar och funderingar som vi tror många kommer att ta med sig i sitt arbete.

10. Vilka reaktioner har ni fått från myndigheter och kollegor?

Kollegorna uppskattade hur vi har tagit upp frågan från barnens perspektiv. Många tjänstemän har uppskattat att vi tog upp frågan.

11. Har projektet anmälts till PO, Granskningsnämnden eller annan instans?

Nej inte vad vi vet.

12. Ange webblänk till artiklarna/inslagen/bokpresentation

<http://www.sr.se/cgi-bin/uppland/nyheter/amnessida.asp?grupp=9493%20.e>